

табiiй ресурслардан фойдаланишни бошқаришда иқтисодий ва ташкилий тартиб-таомилларни кенгайтириш мақсадга мувофиқ. Хусусан, айна дамда экологик ахборот, экологик мониторинг, экологик режалаштириш каби институтлар фаолиятини фаоллаштириш, хусусий секторнинг атроф муҳитни муҳофаза қилиш бўйича фаолиятини қўллаб-қувватлаш ва иқтисодий рағбатлантириш, табиатни муҳофаза қилиш қонунлари ва қоидаларини бузганлик учун юридик ва иқтисодий (молиявий) жавобгарлик тизимини тубдан ислоҳ этиш, халқаро ҳамкорлиқни кенгайтириш мақсадга мувофиқ.

Учинчидан, Шарқий Европа ва Марказий Осиё мамлакатлари тажрибасдан келиб чиқиб, шунингдек, халқаро амалиётни ҳисобга олган ҳолда мамлакатимизда ҳам табиатни муҳофаза қилиш (“яшил”) ва атроф муҳитни ифлослантиришнинг олдини олиш ва назорат (“кулранг”) соҳаларда текшириш фаолиятини бир-биридан ажратиш мақсадга мувофиқ. Шунингдек, амалдаги маъмурий қонунчиликда давлат бошқарув органлари турлари (вазирлик, қўмита, инспекция, агентлик ва ҳ.к.) ўртасида қатъий фарқларнинг белгиланмаганлиги уларнинг фаолиятида ноаниқликлар ва такоррланишларга сабаб бўлмоқда. Шу боис, вазирликлар, қўмиталар, инспекциялар ва агентликларни функционал вазифаларини ажратиш мақсадга мувофиқ. Бу вазифани хусусан, “Давлат ва ҳўжалик бошқарув органлари тўғрисида”ги Қонунни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш орқали амалга ошириш мумкин.

Адабиётлар рўйхати:

1. Основы экологии и природопользования. Учебное пособие / Дикань В.Л., Дейнека А.Г., Позднякова Л.А., Михайлов И.Д., Каграманян А.А. – Харьков: ООО «Олант», 2002. – С. 61.
2. Chiefs of State and Cabinet Members of Foreign Governments directory. – USA, NY: CIA (Central Intelligence Agency), January, 2013.
3. Практика реализации экологического законодательства: ход модернизации систем экологического регулирования и контроля в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии // Доклад Организации экономического сотрудничества и развития, OECD, 2007.

Ҳ.Ҳайитов,

ТДЮУ мустақил изланувчиси,
юридик фанлар номзоди

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА СУВ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МУАММОЛАРИ

Аннотация: мақолада сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш ҳуқуқининг ўзига хос хусусиятлари, ушбу муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишдаги бўшлиқлар, сув муносабатларини ҳуқуқий тартибга солиш бўйича халқаро тажриба ва ушбу тажрибадан Ўзбекистон Республикаси сув қонунчилигини такомиллаштиришда фойдаланиш жиҳатлари, Ўзбекистон Республикасининг Сув кодексини ишлаб чиқишга оид таклиф ва мулоҳазалар баён қилинган.

Калит сўзлар: сув ҳуқуқи, сув қонунчилиги, сув кодекси, сувдан фойдаланиш ҳуқуқи, сувни муҳофаза қилиш ҳуқуқи, сув кадастри.

Аннотация: в статье изложены такие вопросы, как особенности права водопользования и её охрана, пробелы правового регулирования этих отношений, международный опыт по правовому регулированию водных отношений и использование этого опыта в совершенствовании водного законодательства Республики Узбекистан, внесены предложения по разработке Водного кодекса Республики Узбекистан.

Ключевые слова: водное право, водное законодательство, водный кодекс, право водопользования, правовая охрана вод, водный кадастр

Annotation: The article outlines issues as especially water rights and its protection, gaps in the legal regulation of these relations, international experience of legal regulation of water relations and use this experience for the improvement of water legislation of the Republic of Uzbekistan, made proposals for the development of the Water Code of the Republic of Uzbekistan.

Key words: Water law, water law, water code water rights legal protection of water, water cadastre.

Сувдан оқилон ва тежамли фойдаланиш бугунги кунда ер шари ҳамжамияти учун энг долзарб муаммолардан бири саналмоқда. Чунки, сув ресурслари инсоният яшаши ва фаолият кўрсатиши учун энг зарур табиий ресурс, ўрнини босиб бўлмайдиган табиат бойлиги ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек: “сув захираларининг, шу жумладан ер усти ва ер ости сувларининг кескин тақчиллиги ҳамда ифлосланганлиги катта ташвиш туғдирмоқда. Суғориладиган ҳудудларда сув табиатнинг бебаҳо инъомидир. Бутун ҳаёт сув билан боғлиқ. Зотан, сув тамом бўлган жойда ҳаёт ҳам тугайди”[1, 513-бет].

Маълумки, сайёрамиздаги чучук сувлар захирасининг 98 % ер ости сувлари ҳиссасига тўғри келади, лекин уларнинг тенг ярми ер юзасидан 800 метрдан ортиқ чуқурликда жойлашган. Бундай чуқурликдаги сувни юқорига чиқариш кўп куч ва маблағ талаб қилади. Чучук сув захирасининг 1,47 фоизи ер усти кўлларида ва фақат 0,1 фоизигина дарё ва сойларда жамланган бўлиб, одамзод фақат шу сувларни истеъмол қилади, холос.

Кўриниб турибдики, истеъмолга яроқли сувларнинг захираси жуда кам бўлиб, бунинг устига улар инсоннинг нотўғри фойдаланиши таъсирида йил сайин камайиб бормоқда. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг маълумотиغا кўра, ҳозирги кунда Ер шари аҳолисининг 40% жойлашган 80та мамлакатда ичимлик сувининг танқислиги сезилмоқда. Айниқса, 1млрд. аҳолини камраб олган ривожланаётган мамлакатларда кишилар тоза ичимлик суви етишмаслигидан жиддий кийналмоқда, етарлича тозаланмаган сувни истеъмоладиган қилиш оқибатида ҳар йили тахминан 10 млн киши ҳаётдан кўз юммоқда. Жаҳон Банкнинг башоратиغا кўра, XXI асрнинг ўрталарига бориб дунё аҳолисининг 40 фоизи чучук сув етишмаслигидан азият чекиши, 20 фоиз аҳоли эса қарийб чучук сувсиз яшашга тўғри келиши тахмин қилинмоқда.

Вужудга келган ушбу ҳолатдан чиқиб кетиш йўлларида бири сифатида дунё ҳамжамияти томонидан Барқарор ривожланиш концепцияси [2] ишлаб чиқилиб, унда сув ресурсларини муҳофаза қилиш, сув объектларидан оқилона фойдаланиш асосий муаммолардан бири сифатида белгиланди. БМТ томонидан сув муаммосига бағишлаб ўтказилган саммитларда Бутунжаҳон барқарор ривожланишнинг асоси сифатида бешта асосий муаммо – Сув ва канализация, Энергия, Соғлиқни сақлаш, Қишлоқ хўжалиги ва Биохилмаҳиллик алоҳида ўрин тутиши таъкидланди. Бунда сув муаммоси бошқа муаммоларни ҳал қилишнинг асоси эканлиги туфайли ҳам биринчи ўринда турибди.

Сув муносабатлари соҳасида хавфсизликни таъминлаш, барқарор ривожланишни амалга оширишда жамият, табиат ва инсон ўзаро муносабати мувозанатини бугунги кун талаблари даражасида тартибга солишга қаратилган, мукамал такомиллигига етган сув қонунчилиги алоҳида аҳамият касб этади. Аммо, бугунги кунда сув қонунчилиги экологик тангликни бартараф этишга лозим даражада қўмаклашадиган деб бўлмайдиган, аксинча у декларатив характердалиги, муносабатларни тартибга солишда тегишли мурувватсизлиги билан кўзга ташланмоқда. Сув қонунчилигининг яна бир камчилигини шунда кўриш мумкинки, унда сув ресурсларини муҳофаза қилиш муносабатларига тегишли бўлган экологик талаблар, сув ресурсларига етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш, юридик жавобгарлик қўллаш масалалари тўла ўз ифодасини топган эмас. Бундан ташқари, сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи норматив ҳужжатларнинг кодификациялашган мажмуага эга эмаслиги, локал норматив ҳужжатларга бўлиб ташланганлиги ҳам муаммони тўла ва етарли даражада ҳал қилинишига тўсиқ бўлмоқда.

Маълумки, сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонунларни яратиш ўта мураккаблиги билан характерланади. Бунинг сабабини сув ресурсларининг трансчегаравий аҳамият касб этиши, унинг кўпинча миллий чегараларни билмаслиги, табиий кучларнинг инсон куч-қудратидан устунлиги, сув бойлиқларининг инсон меҳнати маҳсули эмаслиги, унинг умумий қонуниятларининг жамият қонунларига бўйсунмаслиги ва шунга ўхшаш ҳолатларда кўриш мумкин.

Шуни айтиш керакки, юридик адабиётларда сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонунларни яратиш

ва ишлаб чиқиш назарияси муаммолари деярли тадқиқ қилинмаган. Келажакда қабул қилиниши мумкин бўлган сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонунларнинг асосини ташкил этадиган ғоялар, мақсадлар ва концепциялар ҳақидаги масалаларда аниқлик ва яқдиллик йўқ.

Сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонунларни яратиш жараёнида вужудга келадиган муҳим муаммо бу - жамиятнинг экологик ва иқтисодий манфаатлари ўртасидаги мақбул муносабатни илмий асосда белгилаш ва уни ҳуқуқий тартибга солишдан иборат бўлиши лозим. Аммо, амалиётни ўрганиш шуни кўрсатадики, бу масалада қонун ижодкорлиги иқтисодни экологиядан устуворлигини ўрнатиш йўлидан борди. Сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи қонунларни яратишда шундай йўлни топиш лозимки, шундай воситаларни қўллаш зарурки, бир томондан хўжалик фаолияти тараққий этсин, иккинчи томондан сув бойлиқларини муҳофаза этиш муносабатларини ривожлантириш ва такомиллаштиришга ёрдам берсин. Шунга кўра, сув қонунчилиги табиатни муҳофаза қилиш манфаатларига устуворлик бериб, иқтисодиёт ва экология узвийлиги мезонига алоҳида аҳамият бериши керак.

Ушбу муаммога тааллуқли ечилиши лозим бўлган бошқа муҳим масала бу - сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қиладиган меъёрий ҳужжатнинг тури қандай бўлиши керак?, деган саволдир. Маълумки, ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган муносабатлар турли туман бўлиб, уларнинг ҳар бири ўзига хос хусусиятларга эга бўлса ҳамда яхлит бирликни ташкил этса улар мажмуалашган меъёрий ҳужжат, яъни кодекс билан тартибга солиниши керак. Шунинг учун сувни ҳуқуқий муҳофаза қилиш муносабатларининг умумийлиги, яъни табиат объекти эканлиги, шунингдек ҳар бир сув объектининг алоҳида автономлигини эътиборга оладиган бўлсак, бундай ҳуқуқий муносабатлар, табиийки кодекс билан тартибга солиниши мақсадга мувофиқ.

Сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш муносабатларининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришда сув қонунчилиги бўйича халқаро тажрибани ўрганиш муҳим аҳамият касб этади. Чунотчи, Россия Федерациясида сувдан фойдаланиш ва муҳофаза этиш билан боғлиқ муносабатлар Россия Федерациясининг 2006 йил 3 июндаги Сув кодекси [3] билан тартибга солинади.

Ушбу кодексда биринчи навбатда ушбу қонунлар мажмуида қўлланиладиган асосий тушунчалар ўрнатилган бўлиб, уларга акватория, сув хўжалиги, сув ресурслари, сув фонди, сув истеъмоли, сув таъминоти, дренаж сувлари, сувни ишдан чиқариш ва бошқа тушунчаларни санаб кўрсатиш мумкин. Шунингдек, Россия Федерациясининг Сув кодексида умумий қоидалар, сув объектларига нисбатан мулк ҳуқуқи ва бошқа ҳуқуқлар, сувдан фойдаланиш шартномаси, сув объектларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида бошқарув, сувдан фойдаланиш, сув объектларидан ичимлик ва хўжалик-маиший мақсадлари учун фойдаланиш, оқова ва дренаж сувларини ташлаш мақсадида фойдаланиш, сув ҳавзаларидан фойдаланиш, сув объектларидан электр энергия ишлаб чиқариш мақсадлари учун фойдаланиш, устки сувлардан сув ва ҳаво транспорти

мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ёғочларни ташиш учун фойдаланиш, сув объектларидан даъволаш ва соғломлаштириш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан рекреация мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ов мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ёнғин хавфсизлиги учун фойдаланиш, сув объектларини муҳофаза қилиш, сув қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик муносабатлари тартибга солинган.

Беларусь Республикасида сувдан фойдаланиш ва муҳофаза этиш билан боғлиқ муносабатлар Россия Федерациясининг Сув кодексига нисбатан батафсилроқ, аниқроқ ва тўлароқ тартибга солинган. Чунки, Беларусь Республикасининг Сув кодексига Россия Федерациясининг Сув кодексидан фарқли ўлароқ сувдан фойдаланиш турлари алоҳида олинган боблар тарзида тартибга солинган.

Сув қонунчилигининг ушбу мажмуаси (Беларусь Республикасининг Сув кодекси) 1998 йил 29 июнда қабул қилинган [4] бўлиб, унда ушбу қонунлар мажмуида қўлланиладиган асосий тушунчалар берилган бўлиб, уларга акватория, сув ресурслари, сув фонди, сув истеъмоли, сув таъминоти, дренаж сувлари кабиларни кўрсатиш мумкин. Беларусь Республикасининг Сув кодексига умумий қоидалар, сув объектларига нисбатан мулк ҳуқуқи, сув объектларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви, сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида меъёрлаш, техник меъёрлаш ва стандартлаштириш, сув объектларидан ичимлик ва хўжалик-маиший мақсадлари учун фойдаланиш, қишлоқ хўжалик мақсадларида фойдаланиш, саноат мақсадларида фойдаланиш, оқова ва дренаж сувларини ташлаш мақсадида фойдаланиш, сув хўжалиги тизимларидан фойдаланиш, сувни муҳофаза қилиш, сув объектларидан электр энергия ишлаб чиқариш мақсадлари учун фойдаланиш, устки сувлардан сув ва ҳаво транспорти мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ёғочларни ташиш учун фойдаланиш, сув объектларидан даъволаш ва соғломлаштириш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан рекреация мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ов мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан балиқ тутиш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан қидирув ва фойдали қазилмалар қазиб олиш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ёнғин хавфсизлиги учун фойдаланиш, сувни муҳофаза қилиш зоналари, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилишни таъминлашнинг иқтисодий механизми, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш бўйича тадбирларни режалаштириш ва молиялаштириш, сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш устидан назорат, сув мониторинги, давлат сув ҳисоби ва кадастри, сув хўжалиги баланслари, сув қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик, сувга етказилган зарарни қоплаш, сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида низоларни ҳал этиш, сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида халқаро муносабатлар, чет эл юридик шахслари ва фуқароларининг, фуқаролиги бўлмаганларнинг сув муносабатларидаги иштироки, халқаро шартномалар, давлатлараро низоларни ҳал этиш муносабатлари тартибга солинган.

Қозоғистон Республикасида сувдан фойдаланиш ва муҳофаза этиш билан боғлиқ муносабатлар Қозоғистон Республикасининг 2003 йил 9 июлдаги Сув кодекси [5] билан тартибга солинган бўлиб, у умумий ва махсус қисмлардан иборат. Бу кодексда ҳам биринчи навбатда ушбу қонунлар мажмуида қўлланиладиган асосий тушунчалар ўрнатилган бўлиб, уларга акватория, сув ресурслари, сув фонди, сув истеъмоли, сув таъминоти, сув объекти бассейни, ер ости сувлари бассейни, бошқаришнинг бассейн принципи, қирғоқ чизиғи, сув сервитути, дренаж сувлари, сувни ишдан чиқариш ва бошқаларни айтиб ўтиш мумкин.

Қозоғистон Республикаси Сув кодексининг тузилиши ҳақида тўхталиб ўтганда ундан жой олган умумий қоидалар, сув объектларига нисбатан мулк ҳуқуқи, сув объектларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви, сув объектларидан ичимлик ва хўжалик-маиший мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан қишлоқ хўжалик мақсадларида фойдаланиш, сув объектларидан саноат мақсадларида фойдаланиш, сув объектларидан оқова ва дренаж сувларини ташлаш мақсадида фойдаланиш, сув объектларидан энергетика мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан даъволаш ва соғломлаштириш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан рекреация мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ов мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан балиқ тутиш мақсадлари учун фойдаланиш, сув объектларидан ёнғин хавфсизлиги учун фойдаланиш, сувни муҳофаза қилиш зоналари, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилишни таъминлашнинг иқтисодий механизми, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш бўйича тадбирларни режалаштириш, сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш, сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш устидан назорат, сув мониторинги, давлат сув кадастри, сувга етказилган зарарни қоплаш, кичик сув объектлари ва уларни муҳофаза қилиш, сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида низоларни ҳал этиш, сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида халқаро муносабатлар, сув қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик муносабатлари тартибга солинганлигини санаб кўрсатиш мумкин.

Ўрганиб чиқилган давлатлар сув қонунчилиги таҳлили шундан далолат берадики, ушбу мамлакатларда сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатлар сув ҳуқуқининг мажмуалашган меъёрий ҳужжати ҳисобланган Сув кодекси билан тартибга солинган. Айниқса, бу масалада Беларусь Республикасининг тажрибаси диққатга сазовор бўлиб, ундан Ўзбекистон Республикасида сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш муносабатларининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштиришда фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Сув кодексини яратиш тўғрисидаги ғоя илгари сурилаган экан, албатта, бу кодекснинг тузилиши, тизими қандай бўлиши керак деган савол туғилади. Бизнингча, Сув кодексига қуйидаги бўлим ва боблар ўз ифодасини топиши лозим: I) Умумий қоидалар; II) Сув объектларига нисбатан мулк ҳуқуқи; III) Давлат ҳокимияти ва бошқаруви идораларининг сув объектларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасидаги ваколатлари; IV) Сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида меъёрлаш, техник

меъёрлаш ва стандартлаштириш; V) Сувнинг ҳолатига таъсир қилувчи объектларни жойлаштириш, лойиҳалаштириш, қуриш ва фойдаланишга бериш; VI) Сувдан фойдаланиш; VII) Сувдан фойдаланиш ҳуқуқининг чекланиши ёки бекор қилиниши асослари ва тартиби; VIII) Сув объектларидан ичимлик ва хўжалик-маиший мақсадлари учун фойдаланиш; IX) Сув объектларидан қишлоқ хўжалик мақсадларида фойдаланиш; X) Сув объектларидан саноат мақсадларида фойдаланиш; XI) Сув объектларидан оқова ва дренаж сувларини ташлаш мақсадида фойдаланиш; XII) Сув хўжалиги тизимларидан фойдаланиш; XIII) Сувни муҳофаза қилиш; XIV) Сув объектларидан даъволаш ва соғломлаштириш мақсадлари учун фойдаланиш; XV) Сув объектларидан рекреация мақсадлари учун фойдаланиш; XVI) Сув объектларидан ов ва балиқ тутиш мақсадлари учун фойдаланиш; XVII) Сувни муҳофаза қилиш зоналари; XVIII) Сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилишни таъминлашнинг иқтисодий механизми; XIX) Сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш бўйича тадбирларни режалаштириш ва молиялаштириш; XX) Сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш; XXI) Сувдан оқилонга фойдаланиш ва муҳофаза қилиш устидан назорат, сув мониторинги, давлат сув ҳисоби ва кадастри; XXII) Сув қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлик; XXIII) Сувга етказилган зарарни қоплаш; XXIV) Сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида низоларни ҳал этиш; XXV) Сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш соҳасида халқаро муносабатлар; XXVI) Давлатларaro низоларни ҳал этиш; XXVII) Яқунловчи қоидалар.

Хулоса қилиб айтганда, Сув кодексининг қабул қилиниши сув бойликларидан оқилонга фойдаланиш ва уларни самарали муҳофаза қилишга қаратилган ҳуқуқий асосларни такомиллаштиришга, сувнинг сифатини яхшилаш ва соғломлаштиришга, аҳоли учун қулай табиий иқлим муҳити яратишга, республикамиз фуқароларининг сувга эга бўлиш ҳуқуқини таъминлашга ва кафолатлашга, барқарор ривожланишни амалга оширишга, умуман олганда ҳозирги ва келажак авлодлар учун сув бойликларини асрашга хизмат қилади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. –Т.: Ўзбекистон, 1999
2. Наше общее будущее. – М.: Прогресс, 1989.
3. Водный кодекс Российской Федерации. 3 июня 2006 года. № 74-ФЗ.
4. Водный кодекс Республики Беларусь. Одобрен Советом Республики 29 июня 1998 года.
5. Водный кодекс Республики Казахстан. Закон РК от 12 января 2007 года. –№ 222-III.